

A kereső diák

A mostoha egyetem — A diák kenyere — Hogyan segíti az állam

(A Világ tudósítójától.) A kereső diák talán a legszomorítóbb, magárahagyottan lézengő árnykép a vásznon, amelyre az életvásnak találmánya kiragadott alakjait és összeverődő csoportozatait vetítjük. A vásáron igen alacsony árfolyammal jegyzik, mert reális, napi értéke még nincsen és hosszú határidőre, jövőbeli valószínűségekre ott most keveset nyújtanak. A dolgozó diák csak félerővel és fél lélekkel vehet részt a megélhetésért való tülekedésben, a másik féllel még benne szorong a szűk iskolapadokban és kétfelé küzd már akkor, mikor a harcot még ismernie sem szabadna. A gondtalan diákéveket, a tanulmányokba való elmélyülést csak hirből ismeri és ha felére kiegyezően mindkét hivatásban végig állja a harcot, csak jó későn veheti észre, hogy végeredményében nagyon ráfizetett az „előnyös” üzletre. Az éjszakákba hosszabbított nappalok, a kompendiumokból nyert ismeretek káros hatás nélkül nem tűnhetnek el. És az iskola, az egyetem nem vesz tudomást arról, hogy a nála hatalmasabb kényszerítő szükség félembereket hoz az iskola falai közé, ottan még mindig tradíciós kicsinyességeken, a lényegét elsikkasztó formalitásokon őrlődik fel a megmaradó energia nagyobbik része. Az élet hangosan ostromolja az elbástyázott iskolavárat és a felvont hidak, bezárt kapuk mögött jámbor tudósok még mindig köröket rajzolgatnak a homokba...

A tanulódiákok sok száza nemcsak hogy nem kap hazulról semmi segítséget, de számos esetben még neki kell a család fenntartásához is hozzájárulni. Nagyon előreszegezett nézésű, bizakodó energiájának kell annak lenni, aki csüggedés és ellankadás nélkül, a bizonytalan jövőért el tudja szenvedni a jelen minden keserűségét. Mint élnek azok, akik nem tántorodnak el a céltól? Mint élnek ma, a háborús viszonyok közepette, amikor mindenki a saját bajával elfoglalt, amikor segítőkész alig nyúl ki feléjük. Hogyan fizetik a tandíjat, miből vesznek könyveket?

A tandíj

A szegény tanulóknak a tandíjra semmi gondjuk sincsen — gondolhatja mindenki — hiszen a tandíjmentesség kedvezménye éppen azokra vonatkozik. Ha az egyetemi tandíjszabályzatot kissé áttanulmányozzuk, könnyen meggyőződhetünk ennek ellenkezőjéről. Az összes fakultásokon ugyanis a tandíjmentesség az év végén letett vizsgák sikerességétől és azonkívül a félévenként megszerzendő kollokviumi jegyeiktől függ. És éppen ez utóbbi minősítés zárja ki a kereső diáktól a tandíjmentességéből. A vizsgálatokat és szigorlatokat a dolgozó, de amellett rendszeresen tanuló diák minden nehézség nélkül le tudja tenni. A kollokviumi jegyeket azonban csak az idejével teljesen szabadon rendelkező diák szerezhethi meg. A vizsgák és szigorlatok ideje ugyanis előre kihirdetett, a kollokválások azonban úgy történnek, hogy egy-egy félév második felében a legtöbb tanár összeírja a jelentkezőket, azok között időnként névsort olvas és óráról-órára kiszólit kettőt-hármat felelésre. Az a diák, aki ügyvédi irodákban, köz- és magánvállalatokban vagy hadikórházakban tölti el egész napját, nem vigyázhat arra, hogy katalógusolvasást el ne mulasszon és nem lesheti ki a felelés idejét. Érthető ezek után, hogy a kereső diák, akinek legnagyobb szüksége lenne rá, a mai rendszer mellett tandíjmentes nem igen lehet.

A háboru alatt sok oldalról hangzott el az az óhaj, hogy legalább a mai, nehéz megélhetési viszonyok között és amikor munkakerőkre az irodákban, hadikórházakban oly nagy szükség van, enyhítsenek ezen a rendelkezésen. Számos nyilatkozat a legmesszebbmenő engedékenységet ígérte be, de tényleg semmi változás nem történt. Az előírt szabályokat minden tekintet nélkül könyörtelenül alkalmazzák. Csúpan a rokkantak visszatérőket, ha a rokkantsági nyugdíjukon vagy pótdíjukon kívül egyéb jövedelmük nincsen, bírálják el méltányosabban. S a Kolozsvárról

menekült szegényebb hallgatóknak a rektor a tandíj lefizetésére halasztást ad. A dolgozó diáknak tehát évenként tandíjra és vizsgadíjra kétszáz koronát félre kell tennie, azaz naponta egy-két órával többet kell dolgoznia, vagy amúgy sem bő táplálkozását redukálnia kell.

A könyvek

A tankönyvek beszerzése is igen súlyos gondot jelent a kereső diáknak. Az árak igen magasak, alig van könyv az egyetemen, amely 20 koronán aluli összegből megszerezhető lenne, de nem ritka a 40—50 koronás könyv. Az antikvárak a rendes ártól alig különböznek, egy 36 koronás könyv nem a legjobb állapotban az antikváriusnál 28—30 koronába kerül. A tankönyvek egymagukban nem is elegendők és a legtöbb tanárnál a legkülönbözőbb jegyzetekre, meg egyéb munkákra is szükség van. Egy orvostanhallgató például, ha semmiféle különjegyzetet nem is vesz meg, a legszükségesebb könyvekért kiad egy évben:

Anatómiához	14 korona
Fizikához	25 „
Kémiahoz	25 „
Szövettan	8 „
Toldt atlasz	72 „

144 korona

összesen tehát 144 koronát ad ki, de ezzel még nincs a tanuláshoz alig nélkülözhető jegyzetek, meg csontvázrészek birtokában, amit az is mutat, hogy egy tehetősebb diák takarékosan 4—600 koronát is elkölt. A laboratóriumokban való dolgozásért is kell anyagrontási, s biztosítéki díjat fizetni, évente 30 koronát. Azonkívül az egymásra következő óráik távoleső helyeken tartatnak, tehát takarékosági szempontból is feltétlenül szüksége van villamosbérleteire, ami havonta 5—8 korona kiadást jelent.

A létfenntartáson kívül csupán az egyetemen kiad tehát egy kereső diák évente:

Tandíjra és vizsgadíjra	200 korona
Könyvekért	144 „
Laboratórium díj	30 „
Villamos bérlet egy évre	60 „

434 korona

tehát csakis tanulmányai folytatásához 434 koronára van szüksége, ami havonta 36 koronát tesz ki. Ennek az összegnek az előszerzése szükségessé teszi, hogy legalább is napi egy órával több tanítást vállaljon, aminek súlyos voltát azonnal meglátjuk, ha egy pillantást vetünk egy harmadéves orvostanhallgató tanrendjére. Napi elfoglaltsága az egyetemen eszerint:

- 8—9-ig fizikális diagnosztika (Poliklinikán, Szövetség-u.)
- 9—11-ig kórszövettani gyakorlat (Közp. klinika, Üllői-ut)
- 11—12-ig kórbonctan (ugyanott)
- 12—1-ig kórbonctani demonstráció
- 3—4-ig gyógyszer-tan (közp. klinika)
- 4—5-ig klinikai gyakorlat (Korányi-klinikán)
- 1/2—1/2-ig belgyógyászati diagnosztika (Központi-klinikán)

Az ebédidő közben, meg későn este kénytelen tehát tanítási óráit leadni, az előadásokat rendszeresen nem látogathatja és a tanulásra igazán csak az éjjeli órák maradnak. Az időbeosztásban a jogászoknál és bölcsészeknél a helyzet valamivel kedvezőbb.

A kereset

A diák, aki maga gondoskodik fenntartásáról, a legszivesebben tanítást vállal. Ez ugyanis nem jelent egésznapos, teljes lekötöttséget és több-kevesebb sikerrel beoszthatja tanítási óráit úgy, hogy egyetemi elfoglaltságaiban ne túlságosan akadályozza. Az óra-

adás szempontjából a középosztály: hivatalnok és kereskedői családok jöhetnek számításba. A munkásosztály nincs olyan helyzetben, hogy gyermekei mellé házitánitót vehessen, de ezenkívül nagyjából csak akkor taníttatja tovább gyermekeit, ha azok arra különös képességet mutatnak, amikor házitánitóra amúgy sincs szükségük. A magasabb társadalmi osztály pedig többnyire tanárokat, tanítókat alkalmaz gyermekeihez.

A középosztályu családok tehát azok, akikre számításait alapíthatja a kereső diák. Ezek közül a hivatalnoki osztály súlyos krízisen megy keresztül a háboru alatt és a megélhetésért vívott csodálatos, csendes küzdelme anyagi eszközeit erőn túl igénybe veszi. A gyermekei mellé most házitánitót nem igen vehet s ha az mégis mulhatatlanul szükséges, akkor az árakat a háborus megélhetéshez képest nemcsak, hogy nem emeli, de kényszerű helyzete folytán még inkább leszorítja.

A kereskedő-osztály egyik része hasonló helyzetben van, a másik rész pedig éppen a háboru alatt olyan körülmények közé jutott, hogy végzett tanárt, vagy tanítót vehet gyermekei mellé. És hozzá, ez a mai viszonyok mellett alig jelent költségtöbbletet. A kereső diáknak ugyanis veszedelmes versenytársakadt e téren, az iskolai tanár és tanító személyében. A mai öt-tízszeres árak mellett a tanár és tanító régi fizetéséből meg nem élhet. Kénytelen mellékfoglalkozást keresni, háznál és internátusokban tanítást vállalni és szomorú viszonyaira igen jellemző, hogy díjazásuk alig magasabb, mint a tanító diákoké. A diáktanítókat most inkább ottan veszik, fel, ahol a díjazást természetben adják. Lakásért és reggeliért, vagy ebédkészítést vállalja az órákat és ha több ilyen óraadásból egész napi ellátását és lakását biztosítani tudja, akkor — bár a régi nomád viszonyoknak megfelelően — valahogyan mégis eltengődik a diák.

A hivatalokban

A megélhetés másik módja a hivatalvállalás. Ügyvédi irodákba imoknak, közhivatalokba, bíróságokhoz, munkásbiztosító pénztárakba díjnoknak megy a diák. Alkalmazását munkaadója, meg ő maga is csak ideiglenesnek tekinti és ezért munkáját, tudását nem is honorálják megfelelően, nem is fizetést, inkább csak segélyt juttatnak neki. Az ügyvédi irodákban nem nagy tere van a még tanuló jogásznak. Az új eljárási szabályok szerint egyes bíróságoknál csak „doktor juris”, társas bíróságoknál pedig csak kész ügyvéd tárgyalhat és az aktákat másoló diáknak keresete 60—120 korona között ingadozik. Közhivatalok 3—4 korona napi díjat, a postatakarékpénztár pedig 2—2.60 koronát fizet. Az orvostanhallgatókat a munkásbiztosító pénztár orvosgyakornokokul alkalmazza rendelő-intézetekben és fizet naapi 1—2 órai elfoglaltságért évi 500—700 koronát. A rendelő-intézetek egyrésze Ujpesten, Kőbányán van és az oda-és visszautazással is eltelik egy óra, a villamos-költség is felemészt a jövedelem egy részét. A hadikórházakban lakást, teljes ellátást és 30—40 korona havi fizetést adnak, de lekötik egész napját és éjjeli inspekciós szolgálatot is kell teljesíteni.

A segítség

A diák szociális helyzetéről szóló tudósítás hiányos lenne, ha nem ismertetnők azokat a segítő akciókat, amelyek a diáknyomorúságon enyhíteni akarnak. Az egyetemek mellett működnek a különböző „menzák”, amelyek ebédet vagy ebédet és vacsorát juttatnak ingyenesen s jutányos áron az arra rászoruló diákoknak. A hivatalos „mensa academica” egy korona ötven fillérért ad ebédet, azonkívül vannak ingyenes és kedvezményes helyek is. A műegyetemen a „technikus ebéd” elnevezésű intézmény ad ugyanilyen árért ebédet. A főváros is létesített diákmenzát, ahol részben díjtalanul, részben havi 27 koronáért kaphatnak a diákok hústalan ebédeket és egyfogatós vacsorákat.

A háboruval teljesen eltűnt a diáksegítésnek egyik régi alakja, a „napokat-evés”. A

közelmultban is még megszokott volt a nem tulajdonosan módos családoknak is dicsekvése, hogy asztalukhoz „egy ember bármikor leülhet” még. Ez hozta magával, hogy minden évben hetenkint egy napon vendégül láttak egy szegényebb diákot. Az a diák, aki különböző helyeken 5—6 „napot” szerzett egy hétre, az ételmezés legfőbb gondját lerázta magáról. És ezeken a helyeken kiadós, bő polgári kosztban részesült a szegényebb diák. A háború alatt azonban ezek a családok legtöbbszörre kénytelenek a legkímértebben, kiszámítottan élni és ezzel ez a régi szokás a feledés homályába merül.

A lakáskérdés is szomorú problémája a szegény diáknak. *Diákszállókra* lenne szükség, mint ahogy azt a külföldi egyetemi városokban sok helyütt meg is homosították. Nálunk a főváros tervezett nagyszabású diáklakás-építési akciót, de a tervnél tovább még eddig nem jutottak. A *hónapos szobák* ára 30—60 koronát emészt fel havonta a diák keresetéből, amin úgy igyekszik segíteni, hogy löbbedmagával lakik közös szobában. Ezek a szobák rendesen egészségtelen, sötét kis odúk, mert a rendes butorzatu és világos szobáknak ára ma sokkal magasabb a fővárosban. Sokan azok közül, akiknek lakásra még ennyi sem telik, mint *ágyrajárók* húzódnak meg pesti tömeglakásokban.

Az állam, mint segítő

Az állam igen keveset, vagy semmit sem tesz az önmaga fenntartásáért küzdő diákért. Határozott formában és számbavehetőleg csak az *állatorvosi főiskolán* jelentkezik az állam segítőkeze. Az állatorvosi főiskolán a hallgatóság kétféle, u. m.: polgári és akadémikus. A *polgári hallgató* jeles érettségi bizonyítvánnyal évi hatszáz korona segélyben, a jól érettségizett évi négyszáz korona segélyben részesül. Az *akadémikusok* teljes eltartásáról az állam gondoskodik. Ez utóbbiak kapnak ruhát, lakást és teljes ételmezést, azonkívül az állam fizeti összes vizsga- és szigorlati díjaikat is. Az állam tehát itt igen hathatós támogatója a tanuló diáknak, a megélhetés gondjait majdnem teljesen leveszi vállairól. De ez a nagy gondoskodás azonnal gyanút is kelthet maga iránt, mert az állam nem teszi ezt teljesen önzetlenül. Az akadémikusnak ugyanis *köteleznie kell magát arra, hogy tanulmányai befejeztével hét évig az állam szolgálatában maradjon*. Aki ismeri azokat a különbségeket, amelyek egy állami állatorvos fizetése és egy magánuradalmi állatorvos jövedelmei között vannak, az rögtön belátja, hogy az állam segítségét nagyon drágán fizeteti vissza. Az ambícióknak, az *érvényesülésnek idejét veszi el* a szegény diáktól és legszebb hét évét varázsolja az állam a bibliai „*hét sovány esztendővé*” át. És hét év után már igen kevésnek lesz kedve új alkalmazást keresni, tehát a tanulóéveknek inségeit egy egész életnek inségével váltattja meg az állam.

A kereső diáknak tanulóévei tehát nem a gondtalanságnak, a fiatalságnak örömteljes korszakát jelentik. Az ő részükre az iskola tényleg az élet iskolája, mert már korán előkészíti őket a kemény küzdelemre és a nélkülözésekkel teli megpróbáltatásokra. A dolgozó diáknak egyedül a jövőbe vetett bizalma a vigasztaló társa, de vajjon tudja-e majd kárpótolni az élet az átdolgozott és keresztülynymorgott diákéveiért, a meg nem élt fiatalságáért.

Darvas Simon.